

Trivent Libri

© The Authors (2018)

Available online at <http://trivent-publishing.eu/>

Construirea Oportunități și provocări – evoluția fenomenului migrației românești în spațiul european

Challenges and Opportunities: The Evolution of Romanian Migration in Europe

Ovidiu-Florin Toderici

"Vasile Goldiș" Western University of Arad, Romania

Abstract

At the beginning of the 1990s, Romania had a relatively modest level of immigration which dramatically increased over the following decades. This study focuses on the forms and dynamics of the Romanian immigration within the European border, analysing the determining factors of relocation, the social-economic and cultural implications, as well as the common abusive practices related to immigrant workers.

Keywords: immigration; Europe; immigrant workers; changes; demographics.

Oportunități și provocări – evoluția fenomenului migrației românești în spațiul european

Ovidiu-Florin Toderici

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Migrația internațională reprezintă o realitate, semnificând schimbarea reședinței obișnuite în altă țară. Sfera europeană este în continuă schimbare datorită influențelor imigrației și a stabilirii persoanelor care își schimbă țara de reședință. Diversitatea factorilor ce determină acest proces influențează impactul imigrației asupra societăților europene prin legi, reglementări și drepturi politice, accesul la piețele forței de muncă, regimurile și condițiile de bunăstare oferite de statul în cauză, serviciile de sănătate, condițiile de locuit, educația și politica lingvistică, strategiile de integrare și formele de excludere și discriminare.¹

Fenomen ascendent, derulat modest încă din perioada '80-'90, perioadă marcată de colapsul economiei românești, dar și de posibilitățile liberalizării ieșirii din țară, emigrarea cetățenilor români a crescut vertiginos prin migrația necontrolată pentru muncă, concentrată pe țările europene,² precum și prin emigrația etnică,³ constând în fluxul către Germania și Israel, fenomen care

¹ Monica Șerban, Alexandru Toth, *Piața forței de muncă în România și imigrația* (București: Fundația Soros, București, 2007), 21.

² Pascal Fontaine, *Construcția europeană de la 1945 până în zilele noastre* (Iași: Institutul European, 1998), 54.

³ Vasile-Adrian Cămărășan, *Migrație și politici europene* (Cluj-Napoca: CA Publishing, 2013), 218.

avea la bază politica activă de încurajare a migrației din partea statelor recipiente, constituind etapa finală a fenomenului de migrare etnică demarat în perioada comunistă.⁴ Odată cu procesul de dezindustrializare din anii 1990, precum și criza economică de la sfârșitul anilor 2000, mulți români și-au căutat oportunități de muncă din țările europene care cereau forță de muncă (calificată și necalificată). În anul 2000, numărul cetățenilor români care și-au stabilit domiciliul în străinătate era de 14.753, peste 4 ani, cifra era estimată la 13.082 de persoane.⁵ Odată cu dezvoltarea migrației internaționale, și remitențele venite din străinătate cunoșteau o evoluție ascendentă, în anul 2000, acestea reprezentau „după creditele externe, cea mai importantă sursă de finanțare a deficitului bugetar”.⁶ Peste o decadă, cifrele ajung să fie impresionante. În anul 2011, Institutul Național de Statistică⁷ estimează că 195.551 cetățeni români și-au schimbat reședința în străinătate, țările cu cel mai mare număr de emigranți români fiind Italia (90.136 persoane) și Spania (50.748 persoane). Preferința pentru aceste țări rămâne stabilă, însă descrește ca importanță deoarece, începând cu anul 2014, dintr-un total de 172.871 emigranți români, un număr de 34.000 au preferat emigrarea în Marea Britanie. La 1 ianuarie 2014, la șapte ani de la aderarea României la Uniunea Europeană, cetățenii români și bulgari au primit drepturi depline de a lucra în Marea Britanie, Franța, Germania, Austria, Belgia, Luxemburg, Malta, Olanda și Spania. Tendința ascendentă de emigrare în Regatul Unit crește

⁴ Recensământul populației și locuințelor din 2002 înregistra o populație de 1.431.807 etnici maghiari, 59.764 etnici germani, 5.785 etnici evrei. Numărul redus de persoane de etnie germană și evreiască și structura îmbătrânită sunt argumente în acest sens.

⁵ *Anuarul statistic al României* (București: Institutul Național de Statistică, 2006), 81.

⁶ *Balance of payments financing in Romania. The role of remittances* ed. D. Dăianu, D. (București: Romanian Center for Economic Policies, 2002), 17.

⁷ *Anuarul Statistic al României* (București: Institutul Național de Statistică, 2018), 101.

vertiginos în 2015, când numărul emigranților români ajunge la 54.412 persoane, pentru ca în anul 2016, numărul acestora să fie de 62.650 persoane.⁸ În 2017, conform Eurostat, cetățenii români de vârstă activă (20-64 ani) care locuiau în străinătate în Uniunea Europeană au reprezentat aproximativ o cincime (19,7%) din populația rezidentă în România, devenind astfel primul grup național în rândul cetățenilor mobili din Uniunea Europeană.⁹ Datele Eurostat (fig. 1) indică, în anul 2017 comparativ cu 2007, că ponderea românilor care trăiesc în alte state membre ale Uniunii Europene a crescut cu 12,3 %, de la 7,4% inițial la 19,7%, aceasta fiind cea mai mare creștere înregistrată în rândul țărilor din Uniune. Conform datelor furnizate de ONU (2017), numărul de români care trăiesc și lucrează în străinătate este estimat la 3,6 milioane.¹⁰

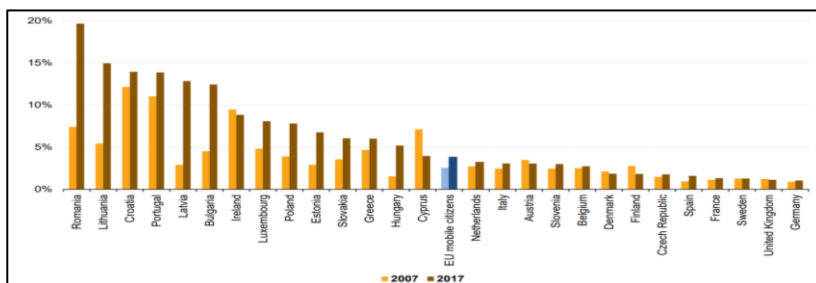

Fig. 1. Mobilitatea cetățenilor europeni de vârstă activă (20-64 ani) după țara de cetățenie. Sursa: Eurostat¹¹

⁸ Ibidem.

⁹ EU/EFTA citizens of working age who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship and age.

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfst_lmbpcita&lang=en (accesat 3 septembrie 2018)

¹⁰ United Nations. Population Division. International Immigration. <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates17.shtml> (accesat 3 septembrie 2018)

¹¹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/f/f8/EU_mobile_citizens_of_working_age_%2820-

În 2017, România este o țară de emigrare, numărul emigranților depășind pe cel al imigranților cu peste 53.000 persoane, soldul migrației internaționale fiind astfel negativ.¹² La 1 ianuarie 2018, Institutul Național de Statistică declara o scădere a populației rezidente în România cu 120,7 mii de persoane, cu un sold negativ al migrației internaționale temporare de lungă durată (-53.381 persoane).

În prezent, România este considerată a fi una dintre destinațiile cele mai importante privind remitențele din Uniunea Europeană, constând în sume mari de bani provenind din Italia, Spania, Germania și Marea Britanie. La începutul anilor 2000, la nivel microeconomic, sumele de bani trimise către România erau utilizate pentru investiții la nivel local (construcții, deschideri de firme și afaceri mici); în anul 2007, remitențele au fost estimate la 7,2 miliarde euro, reprezentând aproximativ 6% din PIB;¹³ în 10 ani, datorită suprasaturării ofertelor pieței, remitențele au fost investite în consum, acoperindu-se nevoie traiului de bază. La nivel macroeconomic, remitențele contribuie la creșterea consumului intern, susținerea balanței de plăți, cu efecte asupra inflației, ratei de schimb, exporturi, importuri.¹⁴

Deși marea majoritate a migraților români dețin calificări și abilități achiziționate în sistemul de învățământ și pe piața forței de muncă românești, aceștia acceptă locuri de muncă slab calificate/necalificate, condiții de muncă precare și salarii mai mici,

64%29_by_country_of_citizenship%2C_%25_of_their_home-country_resident_population_.png (accesat 3 septembrie 2018)

¹² Soldul migrației internaționale reprezintă diferența dintre fluxul de imigranți și fluxul de migrați, în perioada de referință.

http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/poprez_ian2018r.pdf. (accesat 3 septembrie 2018)

¹³ Remus Gabriel Anghel, István Horváth, *Sociologia migrației. Teorii și studii de caz românești* (Iași: Editura Polirom, 2009), 15.

¹⁴ Petronela Daniela Feraru, *Migrație și dezvoltare: aspecte socioeconomice și tendințe* (Iași: Editura Lumen, 2011), 104.

fiind vulnerabili în fața exploatării și încălcării drepturilor. Principalele sectoare ale pieței muncii ocupate de migranții români se află în construcții (Germania, Marea Britanie), îngrijirea la domiciliu (Italia, Spania, Austria, Germania), agricultură (Italia, Spania, Grecia), migranții români fiind implicați în economia informală, respectiv îngrijirea la domiciliu și agricultura¹⁵ și în care se întâlnește deseori exploatarea lucrătorilor migranți. De-a lungul a aproape trei decenii, cei mai mulți migranți români au plecat spre Italia, Spania, Austria și Germania, iar problema migrației s-a accentuat prin creșterea îngrijorătoare a rasismului și xenofobiei în statele membre ale Uniunii Europene.¹⁶ După aderarea la Uniunea Europeană, evoluția procesului de migrație a forței de muncă a produs unele efecte pozitive, observându-se o consolidare a cererii și ofertei pe piața forței de muncă,¹⁷ inclusiv creșterea nivelului de salarizare.¹⁸ Totuși, sectorul de îngrijire la domiciliu a oferit migranților români oportunitatea unui loc de muncă, precum și o aparentă stabilitate. Cele mai multe femei care intenționau să migreze au apelat la rețele informale (familie, prieteni, cunoștințe), pentru a pleca în Italia și Spania, țări cu o puternică tradiție în angajarea româncelor pentru îngrijirea la domiciliu, cu toate că erau expuse la numeroase dificultăți, de la salarii scăzute, condiții de lucru improprie, violență domestică, trafic de persoane, birocrație

¹⁵ Tomasz Siudek, Aldona Zawojka, *Foreign labour in agricultural sectors of some EU countries*, p. 9,

http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/249797/2/160_EAAE_Seminar_Full-paper_Siudek_Zawojka_1.pdf. (accesat 3 septembrie 2018)

¹⁶ Conform rezultatelor unui sondaj de opinie realizat în 1997, 33% din cei intervievați s-au declarat „rașiști”, 45% au declarat că există „prea multe persoane minoritare care locuiesc în țara lor”, iar 53% au afirmat că „în școlile în care sunt prea mulți copii aparținând minorităților, calitatea educației are de suferit”, în Cămrășan, *Migrație și*, 201.

¹⁷ Liliana Popescu-Bîrlan, *Construcția Uniunii Europene* (București: Editura C.H. Beck, 2009), 58.

¹⁸ Jeremy Rifkin, *Visul european. Despre cum, pe tăcute, Europa va pune în umbră „visul american”* (Iași: Editura Polirom, 2006), 64.

privind legalizarea muncii și a statutului de imigrant, și violări ale drepturilor omului.¹⁹

Practicile abuzive se regăsesc și în lipsa contractelor de muncă, respectiv inexistența asigurărilor sociale și a serviciilor de sănătate, încălcarea dreptului de a primi zile libere sau concediu, supraaglomerarea sarcinilor de lucru, condiții dificile de muncă.²⁰ Existența abuzurilor a determinat examinarea capacităților și politicilor de către instituțiile responsabile cu monitorizarea abuzurilor în muncă, în special de către Organizația Mondială a Muncii, agenție specializată a ONU, care promovează justiția socială și recunoașterea internațională a drepturilor omului și drepturilor muncii,²¹ precum și de către instituțiile Uniunii Europene în crearea cadrul juridic necesar pentru promovarea și asigurarea condițiilor de muncă decente.²² În prezent, Uniunea Europeană face eforturi în a-și diversifica aria de acțiune, prin focusarea pe integrarea migranților în societățile de rezidență și prin crearea cadrului necesar proceselor sociale ce facilitează o integrare efectivă pe piața forței de muncă. Este recunoscut faptul că Europa se confruntă cu

¹⁹ Barbara Ehrenreich, Arlie Russell Hochschild, *Global Woman: Nannies, Maids, and Sex Workers in the New Economy* (New York: Henry Holt and Company, 2004), 281.

²⁰ Alice Gheorghe, *Semnal de alarmă: peste 60% dintre îngrijitoarele de bătrâni din Italia lucrează la negru*, în *Wall-Street*, 2015.

<https://www.wall-street.ro/articol/Social/188172/semnal-de-alarma-pest-60-dintre-ingrijitoarele-de-batrani-din-italia-lucreaza-la-negr.html> (accesat 3 septembrie 2018)

²¹ Este vorba de „Domestic Workers Convention”, adoptată în anul 2011, Geneva. Textul integral la:

https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C189 (accesat 3 septembrie 2018)

²² Comisia Europeană, FRONTEX: EU external borders agency, EASO: The European Asylum Support Office, European Migration Network (EMN). https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/agencies_en.

(accesat 3 septembrie 2018)

un declin demografic,²³ o îmbătrânire graduală a populației active, nevoia de muncitori imigranți crescând odată cu trecerea timpului iar redimensionarea obiectivelor la nivel european este necesară prin adoptarea politicilor care să garanteze un nivel ridicat de integrare socială.

Migrația are și va avea un impact semnificativ în Europa și în întreaga lume. Rutele de migrației și destinația finală a celor care aleg să își părăsească țara de origine contribuie la modificări economice, la diversitate culturală, chiar la apariția de noi forme de abordare a discriminării, excluziunii sociale, rasismului și xenofobiei. Amenințarea terorismului trebuie să conducă la o politică comună de apărare și securitate, care coroborată cu noi măsuri restrictive, să întărească cadrul normativ și instituțional al securității europene.²⁴

România resimte consecințele fenomenului de migrație a cetățenilor săi. Impactul economic este incontestabil, forța de muncă lipsește, populația este îmbătrânită, statul nu va mai putea să susțină raportul pensionar-populație activă, fenomenul social este afectat la nivelul relațiilor în familie. Copiii abandonați de părinții ce lucrează în străinătate, crescuți de bunici sau rude, sinuciderile, abuzul de alcool, stupefiante, violența domestică, abandonul școlar, traumele emoționale, sunt manifestări ale impactului la nivelul relațiilor interpersonale, afectând creșterea și dezvoltarea copiilor români. Pe plan social și cultural, sunt influențate tradițiile, arta culinară, sportul, moda, mass media, arta. Atitudinea Uniunii

²³ Ce s-ar întâmpla dacă nimeni nu ar mai imigra în Uniunea Europeană în următorii 20 de ani? Populația activă a Uniunii Europene s-ar reduce cu 33 de milioane de persoane (-11 %), rata de dependență a vârstnicilor (numărul persoanelor de peste 65 de ani raportat la numărul persoanelor active) ar crește de la 28 % la 44 %, iar procentul lucrătorilor tineri (20-30 de ani) în totalul forței de muncă s-ar reduce cu 25 %, iar cel al persoanelor în vârstă (60-70 de ani) ar crește cu 29 %, în *Să înțelegem politicile Uniunii Europene* (Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2014), 3.

²⁴ Cămarășan, *Migrație și*, 214.

Europene față de fenomenul migrației internaționale trebuie să includă o abordare globală echilibrată și care se axează pe respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Bibliografie

- Anghel, Remus Gabriel, Horváth, István. *Sociologia migrației. Teorii și studii de caz românești*. [Sociology of Migration. Romanian Case Studies and Theories]. Iași: Editura Polirom, 2009.
- Anuarul statistic al României*. [Statistical Yearbook of Romania]. București, Institutul Național de Statistică, 2006-2018.
- Cămărășan, Vasile-Adrian. *Migrație și politici europene*. [Migration and European Policies]. Cluj-Napoca: CA Publishing, 2013.
- Dăianu, D., ed. *Balance of payments financing in Romania. The role of remittances*. București: Romanian Center for Economic Policies, 2002.
- Ehrenreich, Barbara, Russell Hochschild, Arlie. *Global Woman: Nannies, Maids, and Sex Workers in the New Economy*. New York: Henry Holt and Company, 2004.
- Feraru, Petronela Daniela. *Migrație și dezvoltare: aspecte socioeconomice și tendințe*. [Migration and Development: Socio-Economic Aspects and Trends]. Iași: Editura Lumen, 2011.
- Fontaine, Pascal. *Construcția europeană de la 1945 până în zilele noastre*. [The European Construction from 1945 to the Present Day]. Iași: Institutul European, 1998.
- Popescu-Bîrlan, Liliana. *Construcția Uniunii Europene*. [The Building of the European Union]. București: Editura C.H. Beck, 2009.
- Rifkin, Jeremy. *Visul european. Despre cum, pe tăcute, Europa va pune în umbră „visul american”*. [The European Dream. About How Silently Europe will Shade the "American dream"]. Iași: Editura Polirom, 2006.
- Să înțelegem politicile Uniunii Europene*. [Understanding the Policies of the European Union] Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2014.

Șerban, Monica, Toth, Alexandru. *Piața forței de muncă în România și imigrația*. [Labor Market in Romania and Immigration]. București: Fundația Soros, București, 2007.

Resurse Internet

Gheorghe, Alice, *Semnal de alarmă: peste 60% dintre îngrijitoarele de bătrâni din Italia lucrează la negru*, în *Wall-Street*, București, 2015.
<https://www.wall-street.ro/articol/Social/188172/semnal-de-alarma-pestre-60-dintre-ingrijitoarele-de-batrani-din-italia-lucreaza-la-negr.html> (accesat 3 septembrie 2018).

Eurostat. Data Explorer. *EU/EFTA citizens of working age who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship and age*.
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfst_lm_bpcita&lang=en (accesat 3 septembrie 2018).

România - Institutul Național de Statistică.

http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/poprez_ian2018r.pdf. (accesat 3 septembrie 2018).

United Nations. *Population Division. International Immigration*.

<http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates17.shtml>(accesat 3 septembrie 2018).

Comisia Europeană, *FRONTEX: EU external borders agency*, EASO: The European Asylum Support Office, European Migration Network (EMN). https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/agencies_en (accesat 3 septembrie 2018).

Domestic Workers Convention.

https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C189 (accesat 3 septembrie 2018).

Siudek, Tomasz, Zawojka, Aldona, *Foreign labour in agricultural sectors of some EU countries*.

http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/249797/2/160_EAAE_Seminar_Full-paper_Siudek_Zawojka_1.pdf. (accesat 3 septembrie 2018).